EĞİTİM, SİVİL TOPLUM VE SİYASET ÜÇGENİNDE GENÇLİK VE ÇEVRE

YOUTH AND ENVIRONMENT WITHIN THE SCOPE OF EDUCATION, CIVIL SOCIETY AND POLITICS

Dr. Barış Gençer BAYKAN*

ÖZET

Bu makalede Dünya Değerler Araştırması'nda Türkiye'den ve Dünya'dan gençlerin çevre sorunlarını nasıl önceliklendirdiğini, gerek örgün eğitimde gerekse okul dışında çevre eğitiminin yerini, TÜSES'in yürütücülüğünü yaptığı "Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri" araştırmasında gençlerin çevre siyasetine katılımını ve İstanbul'da lise son öğrencileriyle yaptığımız ankete dayanarak gençlerin çevresel davranışlarını nelerin belirlediğini ele alacağız.Türkiyeli gençler için yoksulluk ve eğitimin çevre sorunlarına nazaran çok daha önemli olduğunu; çevre eğitiminin gerek örgün eğitimde gerekse okul dışında farklı aktörlerce geliştirildiğini; gençlerin çevresel bilgi ve farkındalıklarının görece yüksek olmasına rağmen çevreci davranışta çekimser olduklarını ve son olarak da çevre alanında etkin olan gençlerin siyasi partiler yerine çevreci sivil toplum örgütlerini tercih ettiklerini öne süreceğiz.

Anahtar kelimeler: Gençlik, çevre, çevreci davranış, sivil toplum, çevre siyaseti

ABSTRACT

This article will analyze how young people from Turkey and the World prioritize the environment according to World Values Survey; how the environmental education finds place in formal education; the ways young people participate in environmental politics based on the research "Forms of Political Participation Among Turkish Youth" counducted by TÜSES and lastly we will scrutinize the factors predicting environmental behaviors of twelfth grade students in İstanbul. We will argue that poverty and education outweigh environmental problems among Turkish youth; environmental education is becoming widespread both in curriculum and extracurricular activity. Moreover, we will claim that although young people are knowledgeable and aware of environmental problems they are reluctant to engage in pro-

*Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi- BETAM
baris.baykan@bahcesehir.edu.tr

environmental behavior and they are more likely to be active in environmental civil society organizations rather political parties.

Keywords**:** Youth, environment, environmental behaviour,civil society, environmental politics

GİRİŞ

Doğanın gençlere miras kalacağı söylemi, gençlerin çevre ve doğa koruma ile yakından ilgilenmeleri gerektiği yargısını oluşturmuştur (Skogen, 1996:454). Bu yüzden çevre ile ilgili faaliyetler genellikle gençlerle özdeşleştirilir ve gençlerin bu konuda bilgili ve etkin olması beklenir. Bu önkabullerin ötesine gidilmesi, gençlerin çevre sorunları ile neden ve nasıl ilgilendiği ve hangi koşullarda çevreci davranışlar geliştirdiği incelenmelidir. Türkiyeli gençler dünyanın ve ülkelerinin sorunlarına nasıl bakıyor, bu sorunlar arasında çevre sorunlarını nasıl konumlandırıyorlar? Örgün eğitimin gençlerin çevre farkındalığı ve çevreci davranışlar geliştirmesindeki rolü nedir? Çevre konularında etkin olmak isteyen gençler siyasi partileri ve çevreci sivil toplum kuruluşlarını nasıl değerlendirmektedir? Bu sorulara aşağıdaki araştırmalara dayanarak yanıtlar arayacağız. Dünya Değerler Araştırması'nda Türkiye'den ve Dünya'dan gençlerin çevre sorunlarını nasıl önceliklendirdiğini değerlendireceğiz. Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı'nın (TÜSES) yürütücülüğünü yaptığı ve Friedrich Ebert Vakfı (FES) Türkiye Temsilciliği tarafından desteklenen ve İstanbul'da gerçekleştirilen "Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri" araştırmasının çevre odak grup toplantılarından yola çıkarak gençlerin siyasi partilere ve çevre STK'ları üzerinden siyasete katılımını ele alacağız. İstanbul'da lise son sınıf öğrencileriyle yaptığımız anket çerçevesinde gençlerin çevre sorunları hakkındaki bilgilerini, çevresel farkındalık ve tutumun çevre davranışına ne oranda etki ettiğini inceleyeceğiz.

Dünya'nın ve Türkiye'nin Temel Sorunları Arasında "Çevre"

Bu bölümde Esmer ve Ertunç'un (2010) araştırmasına dayanarak dünyada ve Türkiye'de gençlerin çevre konusunu nasıl önceliklendirdiğini ele alacağız. Araştırma çerçevesinde Dünya Değerler Araştırması (World Values Survey) bünyesinde Binyıl Kalkınma Hedefleri[i] arasından en önemli bulunan 5 tanesi ele alınmış ve görüşmecilerin çözülmesi gereken bu sorunlardan hangisini dünyanın ve kendi ülkelerinin sorunları arasında ilk sıraya koydukları/en önemlisi addettikleri sorulmuştur. Yaklaşık yüz ülkeden 18-22 yaş

aralığındaki gençlerden alınan cevaplar hem uluslararası düzeyde hem de Türkiye düzeyinde incelenmiştir. Dünya genelinde gençlerin 66%'sı yoksulluğu çözülmesi gereken sorunların en başında saymaktadır. Gençlerin 10%'u sağlık imkânlarının yetersizliğini ve bulaşıcı hastalıkların etkisini birinci sıraya koyarken, 18-22 yaş nüfusunun yüzde 7%'si en çok kadınlara ve genç kızlara yapılan cinsiyet ayrımcılığından şikayetçi olmaktadır. Gençlerin 11%'i ise çevre ve eğitim sorunlarının kalkınma hedefleri arasındaki en ciddi sorun olduğunu düşünmektedir. Gençlerin 11%'i Birleşmiş Milletler BinYıl Kalkınma Hedefleri arasında dünyanın en önemli sorununun çevre sorunu olduğunu belirtirken, kendi ülkelerinin en büyük sorunu değerlendirmesinde ise çevrenin yeri farklılaşmaktadır.

Türkiye'de 2008 yılında yapılan Dünya Değerler Araştırması'nın sonucunda yoksulluk içinde yaşayan, ihtiyaç sahibi insanlar söz konusu olduğunda farklı yaş grupları ya da ülkeler arasında öncelik açısından hiçbir fark tespit edilmemekte; gençlerin %63'ü yoksulluğu ortadan kaldırma hedefini birinci sıraya koymaktadır. Bunun dışında Türkiyeli gençlerin %4'ü dünya genelinde eğitim koşullarındaki yetersizliği ve eşitsizliği çözülmesi gereken hedeflerin başında ifade etmektedir. Gençlerin %6'sı kadın sorunlarını, %5'i sağlık sorunları ve bulaşıcı hastalıkları, %6'sı ise çevre sorunlarını yalnızca kendi ülkelerinin değil, dünyanın çözmeye çalıştığı en önemli sorun olarak ifade etmektedir.

Şekil 1: Türkiye'deki Gençlerin (18-22 yaş) Dünya Sorunlarını Bin Yıl Kalkınma Hedefleri Çerçevesinde Önem Sırasına Göre Değerlendirmeleri: Küresel Boyutta ve Türkiye İçin

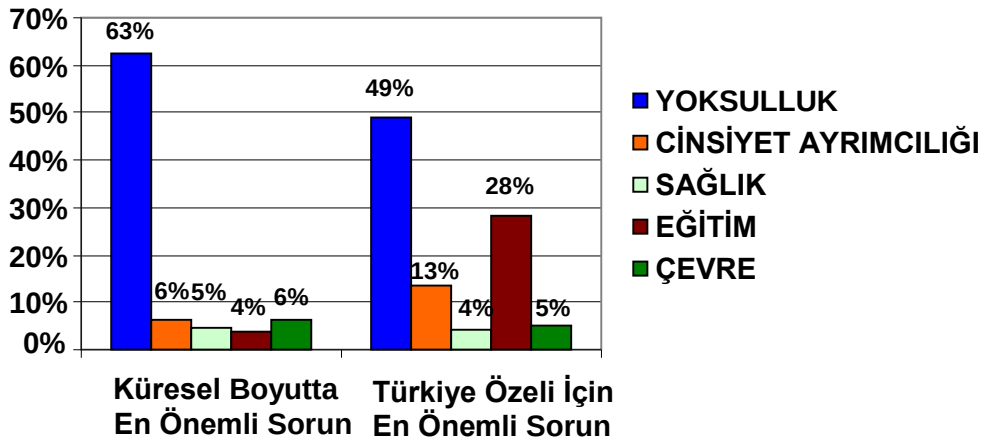

Türkiye'deki 18-22 yaş aralığındaki gençlerden bahsi geçen sorunlar içerisinde Türkiye'nin sorunlarını sıralamaları istendiğinde ise; %49'unun yoksulluğu Türkiye'nin en önemli sorunu olarak belirttiği görülmektedir. Gençlerin % 28'i eğitim sorununu ilk sıraya

koymakta; yaş gruplarının tümü incelendiğinde de eğitim önemli bir sorun olarak ikinci sırada yer almaktadır. Kadınlara karşı uygulanan cinsiyet ayrımcılığının farkındalığı, çevre kirliliği ve sorunlarından önce gelmekte, genç nüfusun %13'ü cinsiyet ayrımcılığı sorununu eğitimden sonra gelen en önemli sorun olarak belirtmektedir.

Araştırmada, gençlerin ülkelerindeki ilk sorunu tanımlamalarıyla dünya genelindeki ilk sorunu tanımlamaları arasında bir farklılığın ortaya çıktığı görülmektedir. Kimi ülkelerin gençleri küresel boyutta daha alt sıralarda değerlendirmekte, çevre konusunu kendi ülkelerinde daha öncelikli bir yerde konumlandırmaktadır. 18-22 yaş aralığındaki Japon nüfusunun 44%'ü, çevre sorunlarının dünyanın en ciddi sorunu olduğunu düşünmekte, diğer yandan kendi ülkelerinde de en büyük sorunun bu olduğunu vurgulamaktadırlar (73%). Türkiye, Arjantin, Brezilya, Sırbistan ve Romanya'nın tutumuna baktığımızda ise sorumluluğu "dünyanın geri kalanı" ile paylaşma eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmekte ve yaklaşık % 6-7 oranında küresel boyutta en önemli sorun olarak çevre sorununu görmektedirler.[ii]

Gençlerin Çevre Eğitimi

Türkiye'deki genç kuşağın çevreye bakışı üzerine düşünürken, gençlere çevre bilinci vermek açısından örgün eğitimin önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Çevre eğitiminin genel özelliklerine baktığımızda ilk belirtmemiz gereken husus,